

## АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

УДК 342.9.07

DOI: 10.33663/1563-3349-2022-92-49

**I. О. КУДЕРСЬКА**

### **ПРАВОВА ОХОРОНА НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: ДОСВІД ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН**

*Досліджено досвід окремих європейських країн, зокрема Республіки Польщі, Австрійської Республіки, Італійської Республіки, Королівства Норвегії, Республіки Болгарії, Французької Республіки, Федеративної Республіки Німеччини, з правової охорони нематеріальної культурної спадщини. Акцентовано увагу на тих країнах, які мали втрати внаслідок воєнних дій на їх територіях і здійснили належне адміністративно-правове забезпечення щодо цієї спадщини та розробили дієві механізми його реалізації. Запропоновано розробку, правове врегулювання та застосування в Україні програм, аналогічних польським; унормування всіх питань щодо реєстрів/списків/ переліків нематеріальної культурної спадщини в Україні з включенням до них розширеної інформації; створення в Україні реєстру належних практик охорони нематеріальної культурної спадщини; застосування політики залучення приватного сектора до процесу фінансування культурної спадщини через неможливість належного державного забезпечення її об'єктів; розгортання в Україні просвітницької кампанії «У пам'ятки варто інвестувати».*

**Ключові слова:** нематеріальна культурна спадщина, об'єкти, прояви, елементи, охорона, програма, фінансування, популяризація.

---

© КУДЕРСЬКА Ірина Олександрівна – доктор філософії в галузі права, викладач кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права факультету соціології та права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; ORCID: 0000-0002-7433-1502; e-mail: irynakuderskalawyer@gmail.com

**Kuderska Iryna. Legal protection of intangible cultural heritage: experience of individual European countries**

*Researched the experience of individual European countries, in particular, the Republic of Poland, the Republic of Austria, the Republic of Italy, the Kingdom of Norway, the Republic of Bulgaria, France, the Federal Republic of Germany, in the legal protection of intangible cultural heritage. Attention is focused on those countries that suffered losses as a result of military operations on their territories and implemented appropriate administrative and legal support for this heritage and developed effective mechanisms for its implementation.*

*Proposed the development, legal regulation and application of similar programs like in the Republic of Poland in Ukraine; normalization of all issues regarding registers/lists of intangible cultural heritage in Ukraine with the inclusion of extended information; creation of a register of appropriate practices for the protection of intangible cultural heritage in Ukraine; application of the policy of involving the private sector in the process of financing cultural heritage due to the impossibility of proper state provision of its objects; deployment of the company «It's worth investing in sights» in Ukraine.*

**Key words:** *Intangible cultural heritage, objects, elements, protection, program, financing, popularization.*

Охорона нематеріальної культурної спадщини сприяє збереженню культурного різноманіття, порозумінню між людьми з різними культурами, різним менталітетом, повазі до інших людей, як між певними культурними спільнотами в Україні та в інших країнах, між державами.

Нематеріальна культурна спадщина означає практику, уяву, повідомлення, знання й навички, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти і культурний простір, які спільноти, групи і, в деяких випадках, люди визнають частиною своєї культурної спадщини. Фактично нематеріальна культурна спадщина – це всі невлімовимі прояви того, що створює соціальна група, національна, етнічна чи релігійна ідентичність, передана нам нашими предками. Вона зміцнює почуття приналежності до місцевої або національної спільноти, тобто визначає місце кожного в світі. Саме тому її збереження є не лише обов'язком держави, а й необхідністю для самозбереження. Водночас як власник та/або зберігач цієї спадщини кожен несе відповідальність за нематеріальну культурну спадщину, яка й залежить від кожного, в тому числі чи буде вона передана майбутнім поколінням.

Окремі питання міжнародної охорони культурної спадщини/ нематеріальної культурної спадщини було розглянуто у публікаціях В. Василенко, Н. Кудерської, І. Кудерської, О. Мельничук, Н. Терес та ін. У статті використано методи аналізу та синтезу, що сприяло правому аналізу охорони нематеріальної спадщини, виявленню прогалин адміністративно-правового забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини. Метод прогнозування дав змогу розробити пропозиції для удосконалення правової охорони нематеріальної культурної спадщини України.

Культурна спадщина України потребує охорони, захисту та відновлення. Корисним є досвід країн, які, приміром, мали втрати внаслідок воєнних дій на їх територіях і здійснили належне адміністративно-правове забезпечення щодо цієї спадщини та розробили дієві механізми його реалізації. Так, з Україною співпрацює значна кількість установ та організацій Республіки Польща. Варто погодитися з баченням колишнього заступника міністра культури та національної спадщини Республіки Польща: «Неможливо говорити про культуру, не беручи до уваги її нематеріальний і духовний вимір – традиції, обряди, пісні, танці чи ремесла. Цінність цих явищ неоціненна, оскільки вони формують у людей відчуття схожості, дають можливість самовизначення, розуміння себе як окремого народу та почуття гордості за те, що вони є представниками такого народу» [1].

Конституція Республіки Польщі закріплює, що держава повинна захищати культурну спадщину, як матеріальну, так і нематеріальну, та передавати її майбутнім поколінням. Ці положення визначені в преамбулі: держава створює умови для поширення та рівного доступу до культурних благ, що є джерелом ідентичності польського народу, його тривалості та розвитку. В країні навіть нематеріальна культурна спадщина, яка стосується невеликої соціальної групи, приміром, соціальної групи певного міста, є надбанням народу і зберігається, що слід робити і в Україні [2].

Цікавими для України є низка програм, що забезпечують можливості носіям нематеріальної культурної спадщини (далі – НКС) передати свої знання та навички. Це, зокрема, Програма Master of Tradition та програма EtnoPolska (2018 р.), які базуються на політиці сталого розвитку та діють за підтримки Міністерства культури та національної спадщини Республіки Польщі у формі стипендій.

Вони забезпечують фінансування популяризації таких елементів (об'єктів, проявів) НКС, як Краківське коклюшне мереживо, культурні традиції Біскупіци, новорічне колядування на Живеччині, сопілкарські традиції у Великопольщі, Весільні традиції Шамотулів та околиць та ін. [3] Також є Програми з отримання грантів у Міністерства культури, які виконуються органами місцевого самоврядування, закладами культури, мистецькими школами та академіями, неурядовими організаціями та суб'єктами господарювання [4]. За допомогою таких програм [5] Республіка Польща фінансує роботи з реставрації чи ремонту об'єктів матеріальної культурної спадщини, навіть якщо вони перебувають у приватній власності; надає підтримку та сприяння розвитку творчості талановитих учнів, студентів у сфері НКС за допомогою стипендій; опікується працевлаштуванням студентів, випускників художніх шкіл та університетів через стажування; здійснює популяризацію НКС у засобах масової інформації, з використанням медіа-комунікацій для надання можливості ширшій аудиторії ознайомитися з НКС країни; фінансування онлайн- семінарів, навчальних курсів, інших онлайн-заходів, спрямованих на популяризацію НКС; здійснює стимулювання місцевих ініціатив та створює умови на місцевому рівні для розвитку творчої діяльності у сфері НКС; фінансову підтримку творчих діячів, носіїв НКС країни, які опинилися в скрутному матеріальному становищі; розвиток регіональної освіти та поширення знань про традиційні цінності, присутні в матеріальній та нематеріальній культурі громад, віддалених від великих центрів культурного життя; ін.

Для України важливо дослідити та вивчити досвід застосування таких програм задля впровадження аналогічних на теренах нашої країни. Окрім того, при розробці їх бажано визначити механізм фінансування відновлення елементів (об'єктів, проявів) у сфері як НКС, так і матеріальної культурної спадщини, також створення механізмів у цій сфері для оперативного реагування на можливі виклики.

У Республіці Польща створено Реєстр належних практик охорони НКС, де зазначається інформація про програми, проекти та заходи, що проводяться для охорони НКС. При цьому створено та ведеться Національний список НКС, де зазначено, що він є «списком живої нематеріальної спадщини Польщі». Національний спи-

сок НКС Республіки Польщі веде Міністерство культури та національної спадщини у співпраці з Національним інститутом спадщини Республіки Польщі [6]. Варто звернути увагу, що в цьому списку визначаються не тільки найменування певного елемента (об'єкта, прояву) НКС, а і дається детальний опис, історія його виникнення, інформація про місце виникнення та значення для відповідної громади, як саме і чому цей елемент (об'єкт, прояв) НКС підлягає відтворенню тощо. Такий досвід щодо детальної інформації про елементи (об'єкти, прояви) НКС є корисним для нашої держави при веденні чи запровадженні відповідних списків та реєстрів.

Нині у Польщі розгорнуто просвітницьку кампанію «У пам'ятники варто інвестувати», яка сприяє фінансуванню охорони, захисту, збереженню та відновленню культурної спадщини. Адже турбота про пам'ятки вважається зобов'язанням щодо польської пам'яті та національної спадщини, сприяє розвитку культури. Головною метою цієї кампанії є закріплення позитивного ставлення польських громадян до національної спадщини, підвищення усвідомлення ролі пам'яток та їх впливу на цілісність громади та розвиток регіону. Як свідчать дослідження, більшість громадян Польщі вважають за необхідне збереження своєї культурної спадщини [7].

Окрім того, вказаною країною підписано низку угод з фінансування культурної сфери, в тому числі охорони, захисту та відновлення культурної спадщини. Приміром, є угода про реалізацію програми «Європейські фонди інфраструктури, клімату та довкілля 2021-2027», яка покладає обов'язок на Міністерство культури та національної спадщини за реалізацію пріоритету, присвяченого культурі в рамках програми FENIKS (за цією угодою Республіка Польща отримає 600 млн євро).

На виконання Конвенції про охорону культурної спадщини (2003 року) [8] та для якісного адміністрування в сфері культурної спадщини, в тому числі нематеріальної, заплановано створення окремого виконавчого органу – Агенства з ревіталізації [9]. В Україні досі не створено єдиного центрального органу виконавчої влади у сфері охорони НКС. На нашу думку, для належної охорони НКС в Україні в структурі Міністерства культури та інформаційної політики України має бути створено повноважний підрозділ з НКС (в подальшому в структурі окремого єдиного центрального

органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини (включаючи НКС) [10].

При Інституті національної спадщини Республіки Польщі, який підпорядкований Міністерству культури і національної спадщини створено Центр допомоги культурі в Україні. Центр співпрацює з національними закладами культури, музеями, архівами та бібліотеками, Національним інститутом польської культурної спадщини за кордоном Polonika, Національним закладом ім. Оссолінських, Фондом культурної спадщини, Польським національним фондом, Урядовим агентством стратегічного резерву, консерваторами пам'яток та іншими установами, а також допомагає понад 50 українським культурним закладам. Польща неодноразово займалася охороною культурної спадщини, яка перебуває під загрозою, у різних частинах світу. В 2018 році ЮНЕСКО прийняла Варшавську рекомендацію щодо відновлення та реконструкції культурної спадщини (Warsaw Recommendation on Recovery and Reconstruction of Cultural Heritage): комплексну збірку засад проведення реконструкції історичних будівель, пошкоджених внаслідок збройних конфліктів [11]. Цей документ має стати основою для унормування відновлення в Україні культурної спадщини, а також для розробки планів, програм, стратегій, нормативно-правових актів тощо.

Слід відзначити, що Україна нині переймає у Польщі досвід оцифрування культурної спадщини. Міністерство культури і інформаційної політики України працює над створенням Єдиного електронного реєстру культурних цінностей [12]. Проте зі змісту публікацій про нього можна дійти висновку, що він стосується лише об'єктів матеріальної культурної спадщини. Окрім того, цей реєстр не набув правового визначення, що може призвести до відсутності системності та єдиних вимог щодо внесених до нього об'єктів культурної спадщини. Вважаємо за необхідне в Україні унормувати всі питання щодо названого електронного реєстру.

В Австрійській Республіці, приміром, працюють з міжнародними художніми освітніми установами та ремісничими компаніями для захисту місцевої майстерності як об'єктів НКС. Створено центри, які управляються галузевими асоціаціями Австрійської Республіки. Вони надають громадськості навчальні програми, створюють виставки місцевих та зарубіжних художників, форуми з обміну їх робіт, формують партнерські відносини між ремісни-

ками і промисловістю для збереження майстерності важливої для самобутності спільноти. Тобто неприбуткові організації сприяють захисту НКС [13, с. 155]. В Україні варто стимулювати створення громадських структур культурних діячів, фахівців, місцеві організації, науково-дослідні центри тощо та сприяти існуючим для обміну досвідом щодо НКС з унормуванням такої співпраці.

Італійська Республіка охороняє не лише природу країни, а й історичну і художню спадщину нації (ст. 9 Конституції Італійської Республіки). Декрет-закон «Єдиний текст положення законодавства з питань культурних цінностей та цінностей довкілля» (№ 490, 1999 р.) [14] об'єднав і систематизував розрізнені нормативні положення, спростив низку процедур, передбачених законодавством. Україна теж потребує єдиного уніфікованого та кодифікованого закону про охорону культурної спадщини. В країні застосовано політику залучення приватного сектора до процесу фінансування культурної спадщини через неможливість належного державного забезпечення її об'єктів. Так, спочатку приватні агентства були наділені функціями управління «допоміжними послугами» (книжкові магазини, сувенірні лавки, кафе тощо) щодо національних музеїв, але потім їх вплив поширився на виставки та навчання. Вдалий досвід співпраці спонукав до створення змішаних приватно-державних фондів [15, с. 175-177]. В Італії приватні асигнування приблизно втричі перевершують державні. В умовах відсутності належного фінансування державою зазначене може бути враховано й в Україні.

У Королівстві Норвегія обов'язками державних органів є створення можливостей для того, щоб народність сама могла забезпечувати й розвивати свою мову, свою культуру і своє суспільне життя (ст.110а Конституції Королівства Норвегії (1814 р.)). Так, місцеве населення виступає охоронцем історичної інформації – НКС, зокрема оповідей, легенд тощо, що тісно пов'язано з культурним ландшафтом і активно бере участь в управлінні цим ландшафтом (зі всіма його цінностями). Характерна риса будь-якого народного мистецтва полягає в тому, що воно розглядається як «спільне надбання» й потребує дбайливого зберігання [16, с. 191]. При належному ставленні до НКС й підвищенні рівня обізнаності та інформування населення України щодо неї НКС сприятиме й економічному розвитку, приміром поліпшенню туризму через



наявність майже в кожному місті, селі, селищі своїх самобутніх обрядів, традицій, вмінь, навичок тощо.

За державою у Республіці Болгарія закріплено обов'язок створювати умови і гарантувати доступ до культурних цінностей. До НКС віднесено народні заняття, аудіо-візуальна спадщина, усні традиції, мова, книжкові і літературні цінності, звичаї, обряди, свята, ритуали, вірування, музика, пісні, танці, народна медицина, кулінарні та споживчі цінності, народні ігри та види спорту тощо, що доречно й для України. НКС визначена, як феномен, що підтверджує та закріплює національну єдність, присутність людини, має значення як для нації, спільноти, так і для окремої фізичної особи. НКС об'єднує всі суспільні ланки між собою.

У Французькій Республіці ще у 1830 році створена Генеральна інспекція з охорони пам'яток, а у 1983 році відповідальність за історико-культурну спадщину була передана безпосередньо у відання комун [17, с. 307]. А у Румунії створено Бюро з управління НКС, ведеться робота із створення регіональних органів для виявлення НКС країни [18], тобто створено державні органи, які займаються збереженням НКС. Зазначений досвід є актуальним з урахуванням децентралізації влади в Україні, адже краще, ніж на місцях, вирішити проблемні питання НКС неможливо. В Україні й нині існує необхідність чіткого визначення владних органів, що мають здійснювати збереження НКС, з наділенням їх відповідними повноваженнями.

В Угорщині законодавчо гарантовано сприяння вивченню традиційної народної музики і внесено як обов'язкове в систему освіти, здійснюється документування народної музики за участю громадських і культурних установ тощо [19]. Таке було б корисним і для України, зокрема забезпечити навчання щодо об'єктів (проявів) НКС в освітніх закладах, хоча б у якості факультативних занять тощо.

Для фінансування охорони і збереження об'єктів культурної спадщини у Федеративній Республіці Німеччина застосовується головним чином принцип оподаткування відповідно до спроможностей суб'єкта, що сприяє створенню системи можливих пільг щодо вирахувань з прибутку платника податків. Ці пільги включають обов'язкові або необхідні витрати, які зменшують наявний дохід. До такого надзвичайного тягара віднесені витрати на утри-



мання незвичного майна, яким виступають об'єкти культурної спадщини [20, с. 296]. Цей принцип бажано унормувати і застосувати в Україні.

Отже, мета охорони НКС в Україні має полягати в наступному: сприянні популяризації НКС та охорони НКС як в Україні, так і за її межами; забезпеченні відновлення видозміненої та/або «привласненої» іншими НКС України; порятунку НКС, яка знаходиться на межі зникнення; підвищення обізнаності НКС власної батьківщини для підвищення рівня національної свідомості населення України тощо.

НКС вже є одночасно традиційною і сучасною, а саме являє собою не тільки успадковані традиції минулого, а й сучасні, творчо перетворені прояви НКС, в яких кожен бере участь в якості представників різних соціальних і культурних груп. Елементи (об'єкти, прояви) НКС розвиваються у відповідь на мінливе середовище, складову зв'язку сьогодення з минулим і майбутнім. Бажано розробити нормативно-правове визначення заходів в Україні для запобігання осучасненню НКС та збереження її автентичності з урахуванням міжнародного досвіду.

Отже, доцільно запровадити правове врегулювання та застосування в Україні програм, аналогічних польським, з підтримки та фінансування щодо охорони, захисту та відновлення культурної спадщини; унормування всіх питань щодо реєстрів/списків/переліків НКС в Україні, зокрема в Національному переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України, з включенням до них розширеної інформації; створення в Україні реєстру належних практик охорони нематеріальної культурної спадщини, де зазначатиметься інформація про проведені програми, проекти, заходи тощо; застосування політики залучення приватного сектора до процесу фінансування культурної спадщини через неможливість належного державного забезпечення її об'єктів; розгорнення в Україні просвітницької компанії «У пам'ятки варто інвестувати».

Необхідно стимулювати в Україні створення громадських структур, місцевих організацій, науково-дослідних центрів тощо та сприяння існуючим для обміну досвідом щодо охорони нематеріальної культурної спадщини з унормуванням такої співпраці.

Україна потребує єдиного уніфікованого та кодифікованого закону про охорону культурної спадщини.

1. Gala Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. URL: <https://www.gov.pl/web/archiwum-kulturaimport/gala-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego-2>. 2. Кудерська І.О. Адміністративно-правове забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини в Україні: дис. ... доктора. філос. в галузі права. Київ. 2022. 253 с. 3. Gala Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. URL: <https://www.gov.pl/web/archiwum-kulturaimport/gala-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego-2>. 4. Культурна політика Польщі та 11 програм розвитку. URL: <https://uaculture.org/texts/kulturna-polityka-polshhi-ta-11-program-rozvytku/>. 5. Programy dotacyjne NCK. URL: <https://www.nck.pl/dotacje-i-stypendia/dotacje/programy-dotacyjne-nck>. 6. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. URL: [https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo\\_niematerialne/Krajowa\\_inwentaryzacja/Krajowa\\_lista\\_NDK/](https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/). 7. Inauguracja kampanii «Warto inwestować w zabytki». URL: <https://www.gov.pl/web/kultura/inauguracja-kampanii-warto-inwestowac-w-zabytki>. 8. Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини: міжнародний документ від 17.10.2003 р. URL: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995\\_d69](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d69). 9. Inauguracja kampanii «Warto inwestować w zabytki». URL: <https://www.gov.pl/web/kultura/inauguracja-kampanii-warto-inwestowac-w-zabytki>. 10. Кудерська І.О. Адміністративно-правове забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини в Україні: дис. ... доктора. філос. в галузі права. Київ. 2022. 253 с. 11. «Nie możemy przyzwycaić się do wojny». Centrum Pomocy Kulturalnej na Ukrainie pomaga już ponad 50 instytucjom kulturalnym Ukrainy. URL: <https://www.gov.pl/web/kultura/nie-mozemy-sie-pryzwyczajac-do-wojny-ua>. 12. У Польщі обговорювали питання, пов'язані з оцифруванням ресурсів культурної та історичної спадщини в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-polshchi-obhovoriuvaly-pytannia-poviazani-z-otsyfruvanniam-resursiv-kulturnoi-ta-istorychnoi-spadshchynu-v-ukraini>. 13. Кудерська Н.І. Право культурної спадщини України. Спеціальна частина: підручник. Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. Київ: НАКККиМ, 2015. 274 с. 14. Testo unico delle disposizioni legislative in materia di beni culturali e ambientali. URL: <http://www.liguria.beniculturali.it/PDFs/normativa/DLGS.490-99.pdf>. 15. Кудерська Н.І. Цит. праця. 16. Там само. 17. Там само. 18. Ministerul Culturii și Identității Naționale. UNESCO. URL: <http://www.cultura.ro/unesco>. 19. Rejestr dobrych praktyk w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. URL: <http://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/dziedzictwo-niematerialne/listy-dziedzictwa-niematerialnego/621/>. 20. Кудерська Н.І. Цит. праця.

### References

1. Gala Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. URL: <https://www.gov.pl/web/archiwum-kulturaimport/gala-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego-2>. 2. Kuderska I.O. Administratyvno-pravove zabezpechennia okhorony nematerialnoi kulturnoi spadshchyny v Ukraini: dys. ... doktora. filios.

v haluzi prava. Kyiv. 2022. 253 s. **3.** Gala Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. URL: <https://www.gov.pl/web/archiwum-kulturaisport/galanie-materialnego-dziedzictwa-kulturowego-2>. **4.** Kulturna polityka Polshchi ta 11 proham rozvytku. URL: <https://uaculture.org/texts/kulturna-polityka-polshchi-ta-11-program-rozvytku/>. **5.** Programy dotacyjne NCK. URL: <https://www.nck.pl/dotacje-i-stypendia/dotacje/programy-dotacyjne-nck>. **6.** Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. URL: [https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo\\_niematerialne/Krajowa\\_inwentaryzacja/Krajowa\\_lista\\_NDK/](https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/). **7.** Inauguracja kampanii «Warto inwestować w zabytki». URL: <https://www.gov.pl/web/kultura/inauguracja-kampanii-warto-inwestowac-w-zabytki>. **8.** Konwentsiia YuNESKO pro okhoronu nematerialnoi kulturnoi spadshchyny: mizhnarodnyi dokument vid 17.10.2003 r. URL: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995\\_d69](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d69). **9.** Inauguracja kampanii «Warto inwestować w zabytki». URL: <https://www.gov.pl/web/kultura/inauguracja-kampanii-warto-inwestowac-w-zabytki>. **10.** Kuderska I.O. Administratyvno-pravove zabezpechennia okhoronu nematerialnoi kulturnoi spadshchyny v Ukraini: dys. ... doktora. filos. v haluzi prava. Kyiv. 2022. 253 s. **11.** «Nie możemy przyzwyczać się do wojny». Centrum Pomocy Kulturalnej na Ukrainie pomaga już ponad 50 instytucjom kulturalnym Ukrainy. URL: <https://www.gov.pl/web/kultura/nie-mozemy-sie-przyzwyczajac-do-wojny-ua>. **12.** U Polshchi obhovoriuvaly pyttannia, poviazani z otsyfruvanniam resursiv kulturnoi ta istorychnoi spadshchyny v Ukraini. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/upolshchi-obhovoriuvaly-pyttannia-poviazani-z-otsyfruvanniam-resursiv-kulturnoi-ta-istorychnoi-spadshchyny-v-ukraini>. **13.** Kuderska N.I. Pravo kulturnoi spadshchyny Ukrainy. Spetsialna chastyna: pidruchnyk. Nats. akad. ker. kadriv kultury i mystetstv, Ukr. derzh. un-t finansiv ta mizhnar. torhivli. Kyiv: NAKKKiM, 2015. 274 s. **14.** Testo unico delle disposizioni legislative in materia di beni culturali e ambientali. URL: <http://www.liguria.beniculturali.it/PDFs/normativa/DLGS.490-99.pdf>. **15.** Kuderska N.I. Tsyt. pratsia. **16.** Tam samo. **17.** Tam samo. **18.** Ministerul Culturii și Identității Naționale. UNESCO. URL: <http://www.cultura.ro/unesco>. **19.** Rejestr dobrych praktyk w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. URL: <http://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/dziedzictwo-niematerialne/listy-dziedzictwa-niematerialnego/621/>. **20.** Kuderska N.I. Tsyt. pratsia.

### ***Kuderska Iryna. Legal protection of intangible cultural heritage: experience of individual European countries***

Researched the experience of individual European countries, in particular, the Republic of Poland, the Republic of Austria, the Republic of Italy, the Kingdom of Norway, the Republic of Bulgaria, France, the Federal Republic of Germany, in the legal protection of intangible cultural heritage. Attention is focused on those countries that suffered losses as a result of military operations on their territories and implemented appropriate administrative and legal

support for this heritage and developed effective mechanisms for its implementation.

Researched the number of programs of the Republic of Poland, in particular, the Master of Tradition, EtnoPolska (2018), a grant program based on the policy of sustainable development and supported by the Ministry of Culture and National Heritage of the Republic of Poland. Established the importance of the experience of using programs and developing similar ones for Ukraine. With the help of such programs, the Republic of Poland: finances works on the restoration or repair of objects of material cultural heritage, even if they are in private ownership; provides support and promotion of creative development of talented pupils, students in the field of intangible cultural heritage with the help of scholarships; takes care of employment of students, graduates of art schools and universities through internships; promotes the intangible cultural heritage in the mass media, using media communications to enable a wider audience to familiarize themselves with the country's intangible cultural heritage; financing of online seminars, training courses, other online events aimed at popularizing intangible cultural heritage; stimulates local initiatives and creates conditions at the local level for the development of creative activities in the field of intangible cultural heritage; financial support of creative figures, bearers of the intangible cultural heritage of the country, who found themselves in a difficult financial situation; the development of regional education and the dissemination of knowledge about traditional values present in the material and intangible culture of communities far from large centers of cultural life; others.

Proposed the development, legal regulation and application of similar programs like in the Republic of Poland in Ukraine; normalization of all issues regarding registers/lists of intangible cultural heritage in Ukraine with the inclusion of extended information; creation of a register of appropriate practices for the protection of intangible cultural heritage in Ukraine; application of the policy of involving the private sector in the process of financing cultural heritage due to the impossibility of proper state provision of its objects; deployment of the company «It's worth investing in sights» in Ukraine.

**Key words:** Intangible cultural heritage, objects, elements, protection, program, financing, popularization.